

НОВІ АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ ПРО АГРАРНУ ПОЛІТИКУ НА ЗАКАРПАТТІ В 1944-1950 рр.

МІЩАНИН В.В. (Ужгород)

Здавалося б і найвідоміші сторінки в історії Закарпаття з відступом часу можуть висвітлитися у новому ракурсі, якщо до наукового обігу вводяться раніше недоступні або маловивчені джерела. Таке твердження повним чином справедливе і щодо складних процесів у закарпатському селі періоду перших років після завершення Другої світової війни. Про аграрні перетворення та колективізацію на Закарпатті в 1944-1950 рр. написано чимало як радянською історіографією – в дусі прославлення політики компартії, так і історичною наукою незалежної України – переважно в критичному тоні.

Але, як засвідчує проведений нами аналіз доступних публікацій, вивчення історії аграрних перетворень і політики колективізації на Закарпатті в 1946-1950 рр. в українській історіографії 50-80-х років та новітнього часу (з 1991 р.) здійснювалося в основному на базі обмеженого кола документальних матеріалів із фондів центральних і регіональних архівів України. Основний масив документів з історії аграрної політики і розвитку сільського господарства краю, зрозуміло, зберігається в Державному архіві Закарпатської області (ДАЗО). Але по суті рідко коли навіть кваліфіковані спеціалісти з проблеми хоча б побіжно вивчали більшість фондів цього архіву, які стосуються всіх аспектів теми. Вони проявляли своєрідний прагматизм, сконцентрувавшись на детальному аналізі переважно лише двох фондів ДАЗО: П-1 – «Закарпатський обком Комуністичної партії України» та Р-195 – «Закарпатський обласний виконавчий комітет». Дійсно, тут зберігаються сотні документів про аграрні перетворення на Закарпатті досліджуваного періоду, різноманітні розпорядження, директиви, постанови і звернення, накази та інструкції партійних і радянських органів періоду 1946-1950 рр. Меншим чином, але все ж залучалися для висвітлення проблеми і документи із фонду П-4 – «Центральний комітет КПЗУ», де міститься 255 справ з партійними і державними документами Закарпатської України періоду 1944-1945 рр. [1].

Зазвичай в історичних роботах радянського періоду з повоєнної аграрної проблематики цими документальними підбірками і вичерпувалася джерельна база. Така практика зберігається, на жаль, і в деяких сучасних дослідженнях істориків регіону. Поза увагою дослідників залишається величезна маса документального матеріалу з інших фондів ДАЗО. Навіть більше, ретельно ознайомившись із архівними збірками, можемо із впевненістю

стверджувати, що абсолютна більшість і компартійних фондів, які стосуються, у нашому випадку, повоєнних аграрних проблем, зовсім не опрацьована вченими-істориками. А основна маса документів ще ніколи не була введена до наукового обігу. Треба підкреслити той факт, що у ДАЗО зберігається понад 1600 фондів позначки «П» (партійні) – документів компартійних і комсомольських організацій – від регіонального до первинного рівня. Групування матеріалів у партійних фондах здійснено наступним чином: 1) на рівні районів [2] – а) документи округкомів компартії за 1945 р.; б) документи райкомів компартії (та, як правило, і райкомів ЛКСМУ) за 1946-1991 рр.; 2) на рівні первинних партійних організацій, зокрема, колгоспів – з 1945-1946 рр. і до дня припинення існування, реорганізації чи злиття з іншою артіллю, але максимумом – до 1989 р. [3]. Ні на рівні районному, ні на місцевому, як засвідчують реєстраційні записи в ДАЗО, основна частина документального компартійного матеріалу вченими не проаналізована і в наукових роботах не використана. І навіть зараз варто говорити лише про початок вивчення джерельної бази аграрної політики, в т. ч. політики колективізації на Закарпатті перших повоєнних років.

Зовсім поза увагою істориків залишаються документи з фондів обласних органів державної виконавчої влади, які безпосередньо займалися реалізацією аграрної політики. Зокрема, тільки частково у наукових публікаціях використовується матеріал з фонду ДАЗО Р-179 – Обласне управління сільського господарства. Як вказується у передмові до Опису 1 Фонду Р-179, наказом Міністерства землеробства УРСР від 26 січня 1946 р. в Закарпатській області було створено Обласний земельний відділ, а в округах – округні відділи сільського господарства. Надалі, згідно з наказом № 8-471 Міністерства сільського господарства УРСР від 5 квітня 1947 р. сформовано Обласне управління сільського господарства, структура і функції якого були значно розширені. Крім іншого в його складі утворилися нові – організаційно-колгоспний відділ і управління машино-тракторних станцій (МТС) [4]. З-поміж документів фонду Р-179 на особливу увагу заслуговують: План відновлення і розвитку сільського господарства області, затверджений постановою Ради Міністрів УРСР від 20 березня 1947 р. [5], план заходів з підйому сільського господарства Закарпатської області на 1947-1950 рр. [6], довідки про ріст кількості колгоспів у 1946-1948 рр. та їх економічний

стан [7], два томи документів про хід колективізації в області у 1948 р. в розрізі округів [8], блок підготовчих матеріалів 1950 р. з укрупнення колгоспів та їх планів роботи на 1950-1955 рр. [9] та інші. Крім того, у фонді Р-179 в окремий опис «1 а» виділено матеріали, які раніше знаходилися на спеціальному режимі зберігання. Значна частина із цих документів стосувалася військово-оборонних питань [10].

У цілому недослідженим залишається дуже важливий матеріал з вирішення земельного питання у Закарпатській області в перші повоєнні роки, що міститься у фонді Р-329 – Відділ землеустрою Закарпатського обласного управління сільського господарства (1946-1955 рр.). Особливий інтерес з цієї збірки представляють щорічні звіти про розподіл землі за угіддями і землекористувачами [11].

Як бачимо, навіть з невеликої кількості не опрацьованих ще вченими фондів ДАЗО, перерахованих вище, джерельна база вивчення проблем повоєнної аграрної політики на Закарпатті може бути набагато ширшою. Тому самообмеження досліджень з історії закарпатського села другої половини 40-50-х років тільки узагальненими фондами П-1 і Р-195 не має логіки і об'єктивних підстав, але може бути суб'єктивно пояснене, по-перше, тим, що значна частина робіт побудована за наперед заданою дослідником або запозиченою десь схемою і документальний матеріал використовується лише для ілюстрації надуманих інтелектуальних конструкцій автора. А найпростіше знайти узагальнюючі аргументи для уже попередньо сформульованих висновків можна у фондах регіональної партійної та державної влади. Це не потребує додаткових зусиль і тривалого часу для співставлення і критичного аналізу документальних джерел. Хоча кожному неупередженому досліднику добре відома характерна для радянської доби закономірність ретушування або «покращення» документів у ході руху їх знизу вгору по щаблях партійно-бюрократичної структури. Головним для партійних і господарських функціонерів було вчасно відрепортувати вищому за рангом парторгану навіть за рахунок приписок. А роздування даних про сільськогосподарське виробництво взагалі було хронічною хворобою системи. Про це свідчить просте порівняння початкових – з місць, і кінцевих – на рівні області статистичних даних, які містяться в архівних документах.

По-друге, вивченням проблеми закарпатського села періоду перших повоєнних років займаються переважно одні й ті ж вчені, які спеціалізувалися на темі і в радянські роки. Тоді навіть «вірних лєнінців» лише дозвано допускали знайомитися із документальним матеріалом, який зберігався в обласному партійному архіві. Та й самі вони не завжди і бажали знати, що тут, крім документів обкому компартії, містяться матеріали всіх первинних партійних організацій. Тільки компартія мала монополію на історичну

правду і істину! Її функціонери визначали, що саме з наявних архівних матеріалів можуть вивчати вчені. Ті, у свою чергу, випадково знайшовши документи з фактами, які не вписувалися в русло офіційної концепції, наприклад, про опір населення Закарпаття політиці колективізації, лише занотували їх для себе. Зараз же є змога оприлюднити такі матеріали. І подеколи «гарячі» факти публікуються дослідниками зі старого багажу – без зв'язки із теперішнім групуванням фондів, описів і справ у ДАЗО.

Наша тривала і ретельна робота над документами обласного архіву показала, що досить вагома частина документальних матеріалів значиться «вибулими». Чимало із них безпосередньо стосується різних аспектів аграрної політики на Закарпатті в 1946-1950 рр. Аналіз описів – списків справ засвідчує, що в ДАЗО впродовж 1970-1991 рр. було здійснено, принаймні, три рази ретельний перегляд і вилучення матеріалів. Перший – у 1973 р., коли із партійних фондів відібрали «малозначимі» матеріали і відправили як макулатуру на переробку, хоча будь-який архівний документ – важливий з погляду історичної пам'яті і його знищення є щонайменш варварством. Не можемо аргументовано стверджувати, але гадаємо, що таке вилучення було пов'язано насамперед із створенням з початку 70-х років культу Л.І.Брежнєва, який «ощасливив» Закарпаття своєю присутністю в 1944 р. Небажані документиальні свідчення про генсека навряд чи могли залишитися в архіві. Другий – у жовтні 1990 р., коли цілеспрямовано вилучався весь матеріал, що стосувався взаємодії партійних і репресивних органів, персональних справ керівних державних і партійних кадрів тощо. Безумовно, він знищений і зник безповоротно. Уваги заслуговує дата цієї «ревізії» – жовтень 1990 р., тобто, ще майже за рік до розпаду СРСР, заборони КПРС і КПУ (після серпневого 1991 р. путчу «ГКЧП») та усамостійнення України. Значить, уже тоді попередньо «заміталися хвости» і комуністичний режим усвідомлено знищував документиальні свідчення про свою незаконну і каральну діяльність та компрометуючий компартійну номенклатуру матеріал, в тому числі й за період 40-50-тих років ХХ століття. Але найцікавіше, що третє з відомих нам вилучень архівних матеріалів із фондів ДАЗО відбулося всього за три (!) дні до путчу ГКЧП 19-21 серпня 1991 р. – 16 серпня 1991 р. Просто так співпасти акція чистки архіву з путчем навряд чи могла. Видається, що творці та виконавці путчу самі наперед не вірили у можливість реанімації компартійної диктатури, вважали виступ приреченим і готувалися до найгіршого.

Через брак обсягу, зупинимось на відомому лише обмеженому колу істориків прикладі існування альтернативного варіанту вибору аграрної політики і шляху розвитку сільського господарства краю, який був запропонований у 1950 р. Зауважимо,

що реалізація історичного вибору здійснюється у вигляді аграрної реформи, яка, у свою чергу є результатом аграрної політики. Під останнім терміном слід розуміти наступне: «Аграрна політика... – сільськогосподарська політика, пов'язана з суспільно-політичним вирішенням земельного питання. Під аграрною політикою розуміють сукупність форм, методів і заходів, що їх здійснює держава в галузі сільського господарства, а також споріднених з ним галузей» [12].

Впродовж незначного за тривалістю історичного періоду 1944-1950 рр. закарпатське село пережило два радикальні перевороти. Спочатку – земельну реформу 1944-1945 рр. Народної Ради Закарпатської України, яка тимчасово створила масу середніх і дрібних приватних власників – хазяїв землі. І відразу ж потім – колективізацію 1946-1950 рр., яка ліквідувала такого хазяїна. Необхідно підкреслити, що аграрна політика на Закарпатті завершального етапу Другої світової війни і перших повоєнних років, формувалася і здійснювалася у дещо відмінних умовах існування Закарпатської України (1944-1945 рр.), де формально ще існувала можливість для самостійного реформування регіональною владою земельних та інших аграрних відносин, а потім в Закарпатській області (1946-1950 рр.) – складовій адміністративно-територіальній одиниці України, де самостійність дій обласних і місцевих органів влади у сфері аграрної політики була майже виключена. Майже, але не повністю, про що свідчать нові архівні документи.

Необхідно, у зв'язку з цим вказати на два принципові положення, сформульовані ужгородськими істориками В.І.Лько та І.В.Лько. Перше стосується несумісності колективного ведення господарства із історичними традиціями Закарпаття: «...В краї ніколи не було общинного господарювання, кожен з діда-прадіда змагався на власну землю» [13]. Друге – щодо ширшої специфіки краю: «Закарпаття мало свої особливості як чисто географічного, так і історико-культурного характеру. Нестача орних земель, особливо в гірських районах, багатокілове перебування краю у складі Угорщини, а згодом – Чехословаччини з особливостями їх агрокультури та соціальної організації села не могли не позначитися на процесі проведення колективізації, на психології і укладі життя закарпатського селянина в умовах командно-бюрократичної системи» [14].

Як пишуть далі В.І.Лько та І.В.Лько: «Наслідки колективізації на селі відомі: відчуження селянина від землі, відсутність економічних, моральних, психологічних стимулів до колективної праці не могли не привести до занепаду сільськогосподарського виробництва» [15].

Ними же в Державному архіві Закарпатської області вперше було виявлено надзвичайно важливий документ для розуміння проблем аграрної

реформи і аграрної політики на Закарпатті в перші повоєнні роки. У лютому 1950 р. керівники місцевих партійних і державних органів Закарпаття спробували довести Києву недоцільність і економічну неефективність суцільної колективізації хоча б у смузї гірських населених пунктів. До ЦК Комуністичної партії (більшовиків) України 4 лютого 1950 р. було направлено довідку про «Про стан і подальший розвиток сільського господарства у гірських селах Закарпатської області», підписану головою Закарпатського облвиконкому І.І.Туряницею і першим секретарем обкому компартії І.Д.Компанцем.

Завдячуючи сприянню директора ДАЗО М.В.Делегана, у нашому розпорядженні є повна копія даного документу [16]. Основним висновком документу було положення, що «організація в цих селах сільськогосподарських артільей є недоцільною» [17]. Виступити з такою неординарною ініціативою у період сталінського диктату та курсу на суцільну колективізацію в Закарпатті просто так обласне партійно-державне керівництво не могло. Не варто переоцінювати рівень самостійності, сміливості і рішучості тодішніх номенклатурних кадрів. Причини появи цього документу полягали в іншому. Проведений нами додатковий аналіз архівних документів засвідчує, що спроба закарпатського керівництва взяти під сумнів доцільність суцільної колективізації в гірських районах Закарпаття була викликана швидше соціально-економічними чинниками. Колективне господарство у гірській зоні просто було неефективним, а для його ведення елементарно не вистачало землі. І взагалі жителі гірської смуги переважно були зайняті на лісорозробках або займалися відхідництвом, так як неможливо було існувати за рахунок худих земельних наділів. Інформація про такі негативи була зібрана і проаналізована планово-економічним відділом обласного управління сільського господарства. У фондах ДАЗО нами виявлено ряд принципово нових документів облуправління щодо цього: «Зведені економічні показники 12-ти гірських колгоспів для розробки заходів з розвитку сільського господарства у колгоспах по округах області на 1950-1955 рр.» [18], «Перелік економічних показників гірських колгоспів для розробки заходів із розвитку сільського господарства в колгоспах Великоберезнянського, Воловецького і Волівського округів області на 1950-1955 р.» [19]. Наведені у цих документах конкретні дані лягли в основу аргументації письмового звернення обласного керівництва до Києва із пропозицією не поширювати колективізацію на села гірської смуги. Але і саме обласне управління сільського господарства також 4 лютого 1950 р. направило галузевому республіканському міністерству спеціальну інформацію про подальший розвиток сільського господарства у гірських колгоспах Закарпатської області [20]. За змістом, висновками і пропозиціями ця інформація

була близькою до листа-звернення закарпатського обласного керівництва до ЦК КП(б)У.

Таким чином, нові архівні джерела засвідчують, що у лютому 1950 р. керівництво Закарпатської області зробило спробу не поширити суцільну колективізацію на гірські райони. Але було вже пізно. Шанс на зважене кооперування сільського господарства Закарпаття за «народно-демократичною» моделлю сусідніх країн Східної Європи втрапився ще в 1944-1946 рр.

Закарпаття найпізніше з-поміж західних областей ввійшло до складу України і, відповідно, найдовше зберігало центральноєвропейську модель ринкових аграрних відносин. У 1944-1945 рр. політика Закарпатської Народної Ради України на селі за характером взагалі була більш наближена до практики зарубіжних східноєвропейських країн «народної демократії», ніж до радянських стандартів. Альтернативний, наближений до зарубіжної практики, варіант аграрного реформування в краї розглядався навіть в період політики суцільної колективізації. Як бачимо із цитованого вище листа регіонального керівництва до ЦК ВКП(б)У від 4 лютого 1950 р., існував певний шанс, виходячи із об'єктивних регіональних умов, для альтернативного розвитку сільського господарства Закарпаття, у тому числі шляхом поступового і природного кооперування виробництва, можливо, і зі збереженням вагомій частки індивідуального сектора. Так як це відбулося в окремих країнах навіть радянської після

Другої світової війни Східної Європи. Але в наступні роки такий шанс було повністю втрачено, поза як аграрна політика влади на Закарпатті була уніфікована згідно із принципами радянської колгоспно-радгоспної моделі.

На початку третього тисячоліття знову постало питання – яким шляхом розвитку піде в подальшому аграрний сектор регіону, як і України в цілому: чи неолатифундистсько-визисковим (елементи утвердження якого помітні в деяких чорноземних областях центру і півдня України), чи розвиватиметься за європейською схемою ефективного і більш-менш гармонійного співвідношення міцних фермерських господарств, різноманітних форм виробничого кооперування і об'єднання із домінуванням спеціалізованих або багатопрофільних великих сільськогосподарських підприємств? Другим із указаних шляхів розвивається з початку 90-х років ХХ століття аграрний сектор у постсоціалістичних країнах Центрально-Східної Європи. У першу чергу в найбільш реформованих із них – Угорщині, Чехії, Словаччині та Польщі. І в сучасному виборі варіанту аграрної політики в Україні та Закарпатської області варто оцінити оптимальність застосування європейського досвіду, тому що повільність практичного здійснення реформ і тривалі пошуки «третього шляху» на базі національно-державної виключності лише затягують агонію аграрного сектора, деградує село і утверджують елементи натурального господарства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Центральний комітет КПЗУ (1944-1945 рр.)// Державний архів Закарпатської області (далі – ДАЗО).-Фонд П-4.
2. Див., наприклад: Свалявський райком Компартії України (1946-1991 рр.)// ДАЗО.- Ф. П-6; Свалявський окружний комітет партії (1945 р.)// ДАЗО.- Ф. П-7; Свалявський райком ЛКСМУ (1946-1991 рр.)// ДАЗО.- Ф. П-8; Берегівський райком Компартії України (1946-1991 рр.)// Ф. П-15.-ДАЗО; Берегівський окружний комітет партії (1945 р.)// ДАЗО.- Ф. П-16; Берегівський райком ЛКСМУ (1946-1991 рр.)// ДАЗО.- Ф. П-17.-; Міжгірський райком Компартії України (1946-1991 рр.)// ДАЗО.- Ф. П-22; Міжгірський окружний комітет партії (1945 р.)// ДАЗО.- Ф. П-23; Міжгірський райком ЛКСМУ (1946-1991 рр.)// ДАЗО.- Ф. П-24.
3. Див.: Первинна парторганізація колгоспу «Сталинская конституция» с.Березово Хустського району (1945-1960 рр.)// ДАЗО.- Ф. П-37; Первинна парторганізація колгоспу «Новая жизнь» с.Кошелево Хустського району (1945-1960 рр.)// ДАЗО.- Ф. П-44; Первинна парторганізація колгоспу «Советский пограничник» с.Лубня Великоберезнянського району (1946-1950 рр.)// ДАЗО.- Ф. П-75; Первинна парторганізація колгоспу ім. Орджонікідзе с. Люта Великоберезнянського району (1946-1983 рр.)// ДАЗО.- Ф. П-76; Партком колгоспу «Іскра» с.Углі Тячівського району (1945-1976 рр.)// ДАЗО.- Ф. П-113; Первинна парторганізація колгоспу ім.Кірова с.Нижній Студений Міжгірського району (1946-1989 рр.)// ДАЗО.- Ф. П-228; Первинна парторганізація колгоспу «Більшовик» с.Синевирська Поляна Міжгірського району (1945-1953 рр.)// ДАЗО.- Ф. П-235; Партком колгоспу ім.Леніна с.Пилипець Міжгірського району (1946-1989 рр.)// ДАЗО.- Ф. П-239; Партком колгоспу «Авангард» с.Яворово Ужгородського району (1945-1989 рр.)// ДАЗО.- Ф. П-1620.
4. Делеган М.В. Предисловие к Описи 1 на документы фонда Р-179// ДАЗО.- Ф. Р-179.- Оп.1(1946-1951 гг.).- Т. 1.- С. 2-3.
5. План восстановления и развития сельского хозяйства области, утверждённый постановлением Совета Министров УССР// ДАЗО.- Ф. Р-179.- Оп. 1.-Справа 52.- Арк. 1-7.
6. План мероприятий по выполнению постановления февральского Пленума ЦК ВКП(б) по вопросу подъёма сельского хозяйства в послевоенный период по области на 1947-1950 гг.// ДАЗО.- Ф. Р-179.- Оп. 1.-Спр. 66.- Арк. 1-16.
7. Справки и сведения о количестве и росте колхозов за 1946-1948 гг., экономические данные по ним и учёт использования земель по округам области// ДАЗО.- Ф. Р-179.- Оп. 1.-Спр. 198.- Арк. 1-5.
8. Отчёты и информации о ходе коллективизации колхозов и экономические данные в разрезе округов за 1948 г.// ДАЗО.- Ф. Р-179.- Оп. 1.- Спр. 203.-Т. 1.- Арк. 1-145; Спр. 204.- Т. 2.-Арк. 1-55.
9. Перечень экономических показателей в колхозах Иршавского, Мукачевского и Перечинского округов области на 1950-1955 гг.// ДАЗО.- Ф. Р-179.- Оп. 1.- Спр.633.- Арк. 1-105; Перечень экономических показателей в колхозах Свалявско-

- го, Севлюшского и Раховского округов на 1950-1955 гг.// ДАЗО.-Ф. Р-179.- Оп. 1.- Спр. 634.- Арк. 1-104; Перечень экономических показателей в колхозах Тячевского, Ужгородского и Хустского округов области на 1950-1955 гг.// ДАЗО.-Ф. Р-179.- Оп.1.- Спр. 635.- Арк. 1-104.
10. Див., наприклад: Документи (постановлення, рішення, карти, плани-схеми і переписка) о выделении земель по округам области под военные полигоны, лагеря и стрельбища и другие военные цели// ДАЗО.- Ф. Р-179.- Оп. 1 а.- Спр. 4.- Арк. 1-52.
 11. Отчёт о распределении земли по угодиям и землепользователям по Закарпатской области за 1946 г.// ДАЗО.- Ф. Р-329.- Оп. 1.- Спр. 16.- Арк. 1-15; Отчёт о распределении земли по угодиям и землепользователям по Закарпатской области за 1947 г.// ДАЗО.- Ф. Р-329.- Оп. 1.- Спр. 47.- Арк. 1-70; Отчёт о распределении земли по угодиям и землепользователям на 1 ноября 1948 г.// ДАЗО.- Ф. Р-329.- Оп. 1.- Спр. 73.-Т.1.- Арк. 1-59; Спр. 74.-Т.2.- Арк. 1-63; Отчёт о распределении земли по угодиям и землепользователям по Закарпатской области на 1 ноября 1949 г.// ДАЗО.- Ф. Р-329.- Оп. 1.- Спр. 108.- Арк. 1-92; Отчёт о распределении земли по угодиям и землепользователям по Закарпатской области на 1 ноября 1950 г.// ДАЗО.- Ф. Р-329.- Оп. 1.- Спр. 142.- Арк. 1-105.
 12. Політологічний енциклопедичний словник / За ред. Ю.С.Шемпученка, В.Д.Бабкіна.- К.: Генеза, 1997.-С. 10.
 13. Ілько В., Ілько І. Колективізація сільського господарства на Закарпатті: її передумови, суть і особливості// Актуальні та малодосліджені проблеми історії України. – Вип.3.- Ужгород: УжДУ, 1998.- С.77.
 14. Там само.
 15. Там само.- С.89.
 16. О состоянии и дальнейшем развитии сельского хозяйства в горных сёлах Закарпатской области// ДАЗО.-Ф. П-1.-Оп. 4.- Спр. 1276.- Арк. 35-44.
 17. Там само.-Арк.40.
 18. Сводные экономические показатели 12-ти горнах колхозов для разработки мероприятий по развитию сельского хозяйства в колхозах по округам области на 1950-1955 гг.// ДАЗО.- Ф. Р-179.- Оп. 1.- Спр. 631.- Арк. 1-34.
 19. Перечень экономических показателей горных колхозов для разработки мероприятий по развитию сельского хозяйства в колхозах Великоберезнянского, Воловецкого и Воловского округов области на 1950-1955 гг.// ДАЗО.- Ф. Р-179.- Оп. 1.- Спр. 632.- Арк. 1-104.
 20. Информация Министерству сельского хозяйства УССР о состоянии и дальнейшем развитии сельского хозяйства в горных колхозах области// ДАЗО.- Ф. Р-179.- Оп. 1.-Спр. 680.-Арк. 1-16.

РЕЗЮМЕ

НОВЫЕ АРХИВНЫЕ ДОКУМЕНТЫ ОБ АГРАРНОЙ ПОЛИТИКЕ НА ЗАКАРПАТЬЕ В 1944-1950 гг.

Мищанин В.В. (Ужгород)

В статье рассматриваются вопросы расширения источниковедческой базы изучения аграрной политики на Закарпатье в первые послевоенные годы. Автором вводятся в научный оборот новые материалы из фондов Государственного архива Закарпатской области по проблематике за период 1944-1950 гг.

SUMMARY

THE NEW ARCHIV DOCUMENTS ABOUT THE AGRICULTURAL POLICY IN TRANSCARPATHTA DURING THE PERIOD OF 1944-1950.

Mistchanin V. (Uzhhorod)

This scientific research is devoted the problems of the widening of archiv sources for investigation of agricultural policy in Transcarpathia during the first years after the World War II. The author pays his attention to the new materials of the Transcarpathian region state archiv concerning the problem of investigation.